"Волинь", 2005 р. Надруковано 2005 р.

ТАЙКУРИ: забута сторінка історії

Подорож цікавими місцями довкола Рівного.

Володимир РОЖКО, історик-архівіст, м.Луцьк.

1. Бо на камені був він заснований.

Тайкури, у минулому відоме містечко з Магдебурзьким правом, мурованим замком, оборонними вежами й мурами, об які розбивалася не одна ворожа повінь, розташоване на давньому шляху з Острога до Рівного біля вже неіснуючої річечки Сорока, яка мала свої витоки з підземних джерел на південно-західній околиці села.

Сучасне село Тайкури знаходиться за 7 кілометрів від села Колоденка на південно-східній околиці м.Рівне і, за переказами, що живуть серед старожилів, отримало свою назву від слів «тай» і «гори», тобто «тайні гори», що в мовному процесі було видозмінено в «Тайкури». У сучасному трактуванні його назви відчуваються польські впливи, які, звичайно, перебільшені. Поляки римо-католики зі своїм костелом з'явилися в Тайкурах на межі XVII-XVIII ст. і з властивою їм колоніальною фантазією придали давній назві поселення своє трактування, до того ж ще й їхніми «ревними знавцями» було складено осучаснений вірш, який автор чув серед жителів села. На думку автора цих рядків, у назві села живе це старослов'янська форма, зокрема ім'я ченця Тайкур, який заснував на горі, де на початку XVII ст. вибудовано замок, печерний монастир, і серед цих таємничих гір, що їх утворюють пагорби Авратинського плоскогір'я, спасався і творив чернечі подвиги.

Археологічні знахідки, знайдені в околицях Тайкур, свідчать, що місцевість ця була заселена в добу неоліту, а серед могил-курганів, розкопаних у кінці XIX - поч.XX ст., виявлено давнє волинське поховання за старовинним похоронним обрядом.

Місцеві гори, покриті в сиву давнину лісами, були притулком не одному поколінню наших далеких предків, які могли серед лісів мати оглядати довкілля на десятки кілометрів навкруги, особливо з півдня і сходу, звідки завжди з'являлися татарські загони.

У замку є закиданий на кілька метрів углибину мурований колодязь, з якого під час облоги брали воду, та ціла мережа підземних ходів з потаємними виходами, в більшості нині заваленими. Один з них поєднував замок з костелом, який був також вибудований у суто оборонному стилі, його стіни та стіна навколо сягають від 1,2 до 1,5 метра завширшки. Стіни костелу, як і замку, мурувалися зовні з місцевого білого каменю, а зсередини - з цегли.

Містечко Тайкури і його замок кілька разів згадуються в документальних джерелах середини XVII ст., зокрема в листі воєводи Брацлавського Адама Кисіля до королівського канцлера Юрія Осолинського від 9 серпня 1648 року, у якому знаходимо такі рядки: «Один із загонів козаків зовсім знищив містечко Гощу, воєводський маєток, і його подальший шлях проліг на Рівне і Тайкури».

Ще один лист, відправлений з Тайкур до канцлера Юрія Осолинського, датується 25 травнем 1649 року, у якому воєвода Адам Кисіль та підкоморій Федор Обухович повідомляли про положення польського війська, що виступило проти українських загонів Богдана Хмельницького і відступає до містечка.

Від князів Вишневецьких Тайкури із замком та іншим добром переходить до Поплавського, який, згідно з написом над дверима костелу під головині XVII ст. та по національно-визвольній війні українського народу 1648-1654 рр., у кінці XVII - першій половині XVIII ст., а тоді поступово починає занепадати, проте остаточно не було знесено з карти історичної Волині, незважаючи на чисельні спроби татар перетворити його на руїну. Вибудуване на твердому ґрунті - камені, з Божої ласки пережило воно буревії

Решткі колись неприступного замку в с. Тайкури.

двох світових воєн з їх московською, польською, німецькою, знову московською окупацією з кривавим енкаведистським терором, депортаціями до Сибіру, масовим нищенням нашої духовної спадщини і самих людських душ, щоб розбудовуватись і процвітати в незалежній Україні.

2. Уже й криниця тая замуліла.

Мої знання про давні Тайкури донедавна обмежувалися коротеньким гаслом з краєзнавчого словника професора Олександра Цинкаловського, але нещодавно отриманий лист із США від незнайомого п.Леоніда Царика, народженого в тому давньому волинському містечку, змусив мене заглянути не тільки в доступні історичні та документальні джерела з Державних Волинської й Рівненської областей, а й зробити наукову подорож, щоб на місці оглянути все те, що лишилося від його забутого минулого.

- Високоповажний пане Рожко, - пише в листі п.Леонід Царик, - уже кілька років читаю Ваші цікаві історичні дописи у «Свободі» і прийшло мені на думку звернутися до Вас з проханням, але перше про себе. Я народився 1 березня 1915 року в селі Тайкури, 12 км на південь від Рівного, на колишньому шляху до Острога. Мені цікаво, чи Ви маєте якісь історичні відомості про Тайкури і чи Ви могли б поділитись цим відомостями зі мною...».

Холодний осінній недільний ранок зустрічаю я в Рівному, а звідти шукаю можливість доїхати до Тайкур. Від села Колоденка на однойменній річечці, що на південно-східній окомінарі отець Андрій Станіславчук. Вірні ще на початку відродження нашої Церкви одноголосно забажали бути в лоні УПЦ КП. З їх дозволу з учителькою-пенсіонеркою, яка 46 років свого життя присвятила школі і дітям, старостою храму Євгенією Буняк оглядаємо святиню ззовні, записую їх розповіді про минуле Тайкур та храму Божого. Храм і всередині гарно прибраний, доглянутий, вірні своїми пожертвами підтримують свою святиню, і не лише місцеві селяни складають пожертву, а й земляки із США. Дізнаюся від них, що п.Леонід Царик робив кількаразові лепти на храм свого дитинства.

Від учителя історії Ігоря Бернацького, з яким знайомить мене його учень 7 класу Іван Мельничук, дізнаюся про давнє кладовище з кам'яними хрестами XIV-XVII ст., яке невдовзі ми оглядаємо, а я фотографую ці давні пам'ятки українського православного церковного мистецтва. Хрести, що ми їх відшукали серед трави і куцїв південніше храму, уже по рамена повгрузли в землю. Серед них є дуже оригінальні, проте написи на них давно стер час, і всі наші старання хоч дещо прочитати не мають успіху.

Від кам'яних хрестів на неіснуючому вже кладовищі через уже неіснуючу річечку Сороку вирушаю до Замкової гори, біля підніжжя якої розмістився напівзруйнований костел св.Лаврентія. Не можна будувати окупантові своїх святинь на чужій землі, бо розмиє їх повінь часу з руки Божої. Оглядаю цю колись величну римо-католицьку святиню, яка порожніми вікнами, ніби сліпець, блимає до світу. Усередині все побито: цегла, штукатурка, на стінах брудні написи. Усе це кричить своєю руїною до перехожих, які в більшості не помічають її. Мо-

добре заховане житло та полювати, ловити рибу, бортничати, збирати ягоди, гриби та інше.

Немає сумніву, що поляки, коли будували свій костел біля підніжжя Замкової гори, скористалися святістю місця, на якому стояв наш український православний храм, можливо, і печерний монастирський, а щодо наявності тут нашої святині ще до 1731 року, коли побудовано церкву св.Покрови, немає жодних сумнівів. Першими власниками Тайкурів були представники відомого православного роду Кирдеїв. Знаємо з історії рідної землі, там, де наші князі, бояри будували замки, щоб охороняти себе і своїх підлеглих від ворога, обов'язково зводили святині для охорони людської душі від скверни.

Перший замок на Замковій горі в с.Тайкури був дерев'яним, і лише 1614 р. грамотою польського короля Сигизмунда III запроваджувалося будівництво в Тайкурах мурованого замку, а також два ярмарки річно, введено Магдебурзьке право та затверджено герб св.Юрія Переможця. Цей герб дано було в честь патрона Юрія Вишневецького та його жінки Федори, уродженої Чаплиць. По Кирдеях Тайкури перейшли до Івана Чаплич-Шпаковського, військового Волинської землі, і їх як свій посаг внесла до маєтків роду Вишневецьких його донька Федора.

Саме за часів володіння Тайкурами князя Вишневецького виріс величезний мурований замок на найвищій горі, яка різко обривається з південної та західної сторони до річечки Сорока. Високі земляні вали, оборонні вежі, мури замку на них давали можливість його оборонцям захищатися від чисельних нападів татарських загонів, які спустошували нашу землю.

Південна оборонна вежа висотою до 30 метрів, яка нині частково збереглася, надавала можливість

його зображенням, побудував цю римо-католицьку святиню на нашій землі. У тому написі перелічуються його маєтки в Київському, Волинському, Подільському воєводствах, його рідні - жінка, діти, а також піддані.

У Тайкурах і дотепер живе переказ, що мисливський собака Поплавського вигріб із землі золотий скарб. Пан із вдячності за цю багату знахідку і щоб прославити своє ім'я, побудував 1710 р. мурований римо-католицький костел св.Лаврентія.

Костел св.Лаврентія однонефний з витягнутою апсидою. Усі об'єми його перекриті хрестовими зводами, фасад його без декору, а вікна нагадують амбразури.

Після будівництва костелу цей власник Тайкур вибудував 1731 р. мурований парафіяльний храм Покрови Пресвятої Богородиці, який тоді належав до руської унійно-православної церкви. Храм Покрови Богородиці чотирикупольний, з масивним центральним куполом, у плані хрестоподібний, у північному куполі 1882 року влаштовано дзвіницю на кошти парафіян. У церкві є іконостас роботи місцевих волинських майстрів, збереглися церковні речі, подаровані ще будівничим святині.

Храм побудовано біля підніжжя одного з пагорбів навпроти Замкової гори по лівому березі річечки Сорока на давньому кладовищі, на південь від святині й дотепер знаходимо давні кам'яні хрести XIV-XVII ст., невеликі за розмірами, з прямокутними й куполоподібними рамена ми, деякі з них видні з-під землі лише своїми верхніми кінцями.

Дочка Лаврентія Поплавського внесла Тайкури як свій посаг до маєтків Пинчовського Мишковського ордината. По тому містечко почало занепадати, а 1866 року вже як село бачимо його у власності графа Олександра Іллінського.

Містечко Тайкури з його могутнім оборонним замком, ярмарками, торгівлею, ремеслами досягло свого найбільшого розквіту в перший по-

Мої знання про давні Тайкури донедавна обмежувалися коротеньким гаслом з краєзнавчого словника професора Олександра Цинкаловського, але нещодавно отриманий лист із США від незнайомого п.Леоніда Царика, народженого в тому давньому волинському містечку, змусив мене заглянути не тільки в доступні історичні та документальні джерела з Державних Волинської й Рівненської областей, а й зробити наукову подорож, щоб на місці оглянути все те, що лишилося від його забутого минулого.

- Високоповажний пане Рожко, - пише в листі п.Леонід Царик, - уже кілька років читаю Ваші цікаві історичні дописи у «Свободі» і прийшло мені на думку звернутися до Вас з проханням, але перше про себе. Я народився 1 березня 1915 року в селі Тайкури, 12 км на південь від Рівного, на колишньому шляху до Острога. Мені цікаво, чи Ви маєте якісь історичні відомості про Тайкури і чи Ви могли б поділитись цим відомостями зі мною...».

Холодний осінній недільний ранок зустрічаю я в Рівному, а звідти шукаю можливість доїхати до Тайкур. Від села Колоденка на однойменній річечці, що на південно-східній окомінарі отець Андрій Станіславчук. Вірні ще на початку відродження нашої Церкви одноголосно забажали бути в лоні УПЦ КП. З їх дозволу з учителькою-пенсіонеркою, яка 46 років свого життя присвятила школі і дітям, старостою храму Євгенією Буняк оглядаємо святиню ззовні, записую їх розповіді про минуле Тайкур та храму Божого. Храм і всередині гарно прибраний, доглянутий, вірні своїми пожертвами підтримують свою святиню, і не лише місцеві селяни складають пожертву, а й земляки із США. Дізнаюся від них, що п.Леонід Царик робив кількаразові лепти на храм свого дитинства.

Від учителя історії Ігоря Бернацького, з яким знайомить мене його учень 7 класу Іван Мельничук, дізнаюся про давнє кладовище з кам'яними хрестами XIV-XVII ст., яке невдовзі ми оглядаємо, а я фотографую ці давні пам'ятки українського православного церковного мистецтва. Хрести, що ми їх відшукали серед трави і куцїв південніше храму, уже по рамена повгрузли в землю. Серед них є дуже оригінальні, проте написи на них давно стер час, і всі наші старання хоч дещо прочитати не мають успіху.

Від кам'яних хрестів на неіснуючому вже кладовищі через уже неіснуючу річечку Сороку вирушаю до Замкової гори, біля підніжжя якої розмістився напівзруйнований костел св.Лаврентія. Не можна будувати окупантові своїх святинь на чужій землі, бо розмиє їх повінь часу з руки Божої. Оглядаю цю колись величну римо-католицьку святиню, яка порожніми вікнами, ніби сліпець, блимає до світу. Усередині все побито: цегла, штукатурка, на стінах брудні написи. Усе це кричить своєю руїною до перехожих, які в більшості не помічають її. Мо-

двох світових воєн з їх московською, польською, німецькою, знову московською окупацією з кривавим енкаведистським терором, депортаціями до Сибіру, масовим нищенням нашої духовної спадщини і самих людських душ, щоб розбудовуватись і процвітати в незалежній Україні.

2. Уже й криниця тая замуліла.

Мої знання про давні Тайкури донедавна обмежувалися коротеньким гаслом з краєзнавчого словника професора Олександра Цинкаловського, але нещодавно отриманий лист із США від незнайомого п.Леоніда Царика, народженого в тому давньому волинському містечку, змусив мене заглянути не тільки в доступні історичні та документальні джерела з Державних Волинської й Рівненської областей, а й зробити наукову подорож, щоб на місці оглянути все те, що лишилося від його забутого минулого.

- Високоповажний пане Рожко, - пише в листі п.Леонід Царик, - уже кілька років читаю Ваші цікаві історичні дописи у «Свободі» і прийшло мені на думку звернутися до Вас з проханням, але перше про себе. Я народився 1 березня 1915 року в селі Тайкури, 12 км на південь від Рівного, на колишньому шляху до Острога. Мені цікаво, чи Ви маєте якісь історичні відомості про Тайкури і чи Ви могли б поділитись цим відомостями зі мною...».

Холодний осінній недільний ранок зустрічаю я в Рівному, а звідти шукаю можливість доїхати до Тайкур. Від села Колоденка на однойменній річечці, що на південно-східній окомінарі отець Андрій Станіславчук. Вірні ще на початку відродження нашої Церкви одноголосно забажали бути в лоні УПЦ КП. З їх дозволу з учителькою-пенсіонеркою, яка 46 років свого життя присвятила школі і дітям, старостою храму Євгенією Буняк оглядаємо святиню ззовні, записую їх розповіді про минуле Тайкур та храму Божого. Храм і всередині гарно прибраний, доглянутий, вірні своїми пожертвами підтримують свою святиню, і не лише місцеві селяни складають пожертву, а й земляки із США. Дізнаюся від них, що п.Леонід Царик робив кількаразові лепти на храм свого дитинства.

Від учителя історії Ігоря Бернацького, з яким знайомить мене його учень 7 класу Іван Мельничук, дізнаюся про давнє кладовище з кам'яними хрестами XIV-XVII ст., яке невдовзі ми оглядаємо, а я фотографую ці давні пам'ятки українського православного церковного мистецтва. Хрести, що ми їх відшукали серед трави і куцїв південніше храму, уже по рамена повгрузли в землю. Серед них є дуже оригінальні, проте написи на них давно стер час, і всі наші старання хоч дещо прочитати не мають успіху.

Від кам'яних хрестів на неіснуючому вже кладовищі через уже неіснуючу річечку Сороку вирушаю до Замкової гори, біля підніжжя якої розмістився напівзруйнований костел св.Лаврентія. Не можна будувати окупантові своїх святинь на чужій землі, бо розмиє їх повінь часу з руки Божої. Оглядаю цю колись величну римо-католицьку святиню, яка порожніми вікнами, ніби сліпець, блимає до світу. Усередині все побито: цегла, штукатурка, на стінах брудні написи. Усе це кричить своєю руїною до перехожих, які в більшості не помічають її. Мо-